

laatste maanden van de oorlog nog eens 149.¹ In sommige *Aussenkommandos* hadden de gevangenen een naar verhouding dragelijk bestaan, andere stonden als 'Mordkommandos' bekend.

Wie bepaalden of men in een 'goed' dan wel in een 'slecht' *Kommando* werd opgenomen? Niet SS'ers maar gevangenen.

Eerst iets over de SS'ers.

Bij elk kamp bevond zich een staf van SS'ers (de 'kamp-SS') en bevonden zich bewakingseenheden (de 'bewakings-SS'); die bewakers hadden oorspronkelijk allen behoord tot de *SS-Totenkopf-Standarten*, die sinds '40 evenwel geheel in de *Waffen-SS* waren opgegaan. De *Wachsturmbanne* die sindsdien de bewaking hadden overgenomen (sinds april '41 waren zij formeel een onderdeel van de *Waffen-SS*, evenals de 'kamp-SS' trouwens), hadden sinds '40-'41 een veel gemengder karakter aangenomen; men trof in deze eenheden, behalve *Waffen-SS*'ers die niet meer tot frontdienst in staat waren, ook oudere leden aan van de *Allgemeine SS*², van de *SA* en van de *Ordnungspolizei*, dan oudstrijders uit de Eerste Wereldoorlog en afgekeurde militairen van de *Wehrmacht* en verder nog Volksduitsers³, Litauers en Oekraïners, in Nederland (en in enkele kampen buiten Nederland) ook Nederlanders. In totaal waren er eind '44 ca. vijf-en-dertigduizend bewakings-SS'ers. Het aantal kamp-SS'ers was veel kleiner: eind '44 niet veel meer dan vijfduizend. Dat alles betekende dat er toen gemiddeld zeven bewakings-SS'ers en één kamp-SS'er waren op elke honderdvijftig gevangenen.

Het was vrijwel onmogelijk uit een concentratiekamp te ontsnappen: buiten de kampen zouden de gevangenen onmiddellijk opvallen door hun gestreepte kleding en door het feit dat zij kaalgeschoren waren, bovendien waren althans de grote kampen omgeven met onder elektrische spanning staand prikkeldraad, met hoge omheiningen en met wachttorens. Bewakings-SS'ers bemanden de in die torens geplaatste machinegeweren, vormden overdag een cordon om het kamp en begeleidden alle gevangenen die hetzij buiten een hoofdkamp, hetzij buiten een *Aussenkommando* werden tewerkgesteld. Alle bewakings-SS'ers waren goedgewapend en zij hadden vaak afgerichte honden bij zich. Moest een groep gevangenen buiten een kamp werken, dan was er in de regel één bewakings-SS'er op elke tien gevangenen.

¹ Het totale aantal *Aussenkommandos* was toen geringer geworden doordat enkele kampen, waaronder Auschwitz-Birkenau, waren ontruimd. Auschwitz-Birkenau alleen al had 43 *Aussenkommandos* gekend. Dachau heeft er de meeste gehad: 135.

² D.w.z. van de politieke organisatie van de SS. ³ Leden van Duitse minderheden in landen als Polen, Hongarije, Roemenië en Joegoslavië.